

Himlen, men i Virkeligheden er dog Ingen mere i dette Forhold uvidende om, at Dag og Nat, Lys og Mørke kun vil sige lidt mer eller lidt mindre Solskin, eftersom dog ikke et Menneske har erfaret, hvad det er at være udenfor Solens Rækkevidde. Det forhindrer ikke, at der kan være Tider, hvor der tales mindre om Gudsdyrkelse end i andre Tider, og der kan være rent atheistiske Tider, hvor Gudsbegrebet synes at fornægtes. Eller rettere, der er Tider, der kaldes gudsfornægtende, men hvor er Beviset for, at de ere det?

De Troende siger det. Men deres Klage er Genklangen af deres egen Tro og beviser kun denne. De véd ét: at de tror, og formoder de andres Vantro. For at kunne bevise mere end sin egen Tro, maatte et Menneske kunne tænke og føle med andre, han maatte kunne krybe ind i deres inderste Sind, hvad han ikke kan. Ja, selv om (vi forudsætte, at) han kunde gjøre dette Mesterstykke, saa tør det endda antages, at Vantroen ikke lod sig finde. Eller rettere, det lader sig tænke, at hvad der vilde findes, vilde være, ikke et mørkt Dyb uden Lysets Blink, men et Sind lig den Troendes eget, kun med den Forskel, at Straalerne ikke som i dennes vilde hobe sig sammen til Troens Skin, men gribe vekslede ind i hverandre og frembringe Vantroens mørke Stribe, i hvis Mørke dog forhaabentlig ingen aandelig Optiker vil se andet end Lysets Strid med Lys.

Ikke heller er det afgjørende, om de Vantro selv bekender deres Vantro. De udsiger derved kun deres Forhold overfor de Troende, en Fornægtelse af disses Definitioner paa Gudsbegrebet, men selve dette Begrebs Existens berøres ikke af Bekendelse eller Ikke-Bekendelse. „Jeg tror“, eller: „jeg tror ikke“, er ikke et adækvat Udtryk for Jeg's Indhold, men derimod den endelige Kendsgerning, hvortil ens Tilværelse krystalliserer sig. Et vist Gudsbegreb maa være til enhver Tid, og Religioner kan skifte, og man kan skifte Religion, uden at i første Tilfælde Gudsbegrebet bliver borte eller i sidste erhvervet. Den, der nægter at lade Bekendelsen komme over sine Læber, kan ledes af sit Gudsbegreb ligesaa vel som den, for hvem Bekendelsen falder naturligst. Bekendelser ere Tanker indtraadte i Ordenes brydende Medium; den Troende begejstres maaske af den skønne Facettering, af Ordenes delvise Sandhed, den Vantro frastødes maaske af deres delvise Løgn.

Gud lader sig da forhaabentlig tjene paa mange Maader, og det tør tænkes, at den, der lytter til sin Sjæls dybeste Krav, ikke kan kaldes Guds Fjende. Med andre Ord, de Afkristnede bør overveje, om de ikke mulig tjener Gud bedre